

Donderdag 28 september 1916 – ochtendeditie

Het Belgische leger.

Havre, 27 september. Krachtens de nieuwe militiewet zijn heden 42.000 Belgen van 18-40 jaar ingeschreven. De meeste inschrijvingen kwamen uit de departementen Seine Inférieure en Pas de Calais. Er zijn ook inschrijvingen uit Spanje, Zwitserland, Nederland, Rusland en Abessinië.

Uit Luikerland.

Luik, 22 september.

Drie volle maanden, van april tot einde juni, heeft de stad zo goed als zonder aardappelen gezeten, en aten de verscheidene duizenden, die zich in de "Economique" door een voedzaam middagmaal met vlees, tegen 60 centiem, dagelijks komen spijzen, niets dan rijst met groenten of groenten met maïsgruis. Dat algemeen de arme mensen, die niets hebben dan hun dagelijks broodrantsoen, over zo'n langdurig gebrek klagen, en ook de hardwerkende arbeiders, kunnen we gerust begrijpen. Een eetmaal tegen 60 centiem is nog te duur voor hen. Doch dat gasten van "Le grand Hôtel", zoals men recht burgerlijk onze instelling "Les diners économiques" noemt, zich over aardappelarmoede kunnen bedrukt maken, en ook al gegoede burgerij, dit is in deze tijden van wereldwijde bevangning toch wel zonderling.

Is dan rijst, - uw Oostindiërs alleen weten op hoeveel wijzen lekker bereidbaar, - niet voedzamer, niet smakelijker, niet lekkerder dan een eenvoudig in water gekookte aardappel, zelf bijna gans water? Nu hebben we weer veertien dagen aardappelloos doorgebracht. Er zijn burgerlijke huishoudsters, die zich intussen de haren uit het hoofd hebben getrokken en in hun ziel tranen met tuiten hebben

geweend – van ellende. Ze bekomen vlees, vet, rijst, grits, zoals iedereen, wel in geringe mate, maar toch met geregelde afwisseling. Ze hebben geld om boter, vlees, fruit, stroop, ingemaakt goed en alles wat nog zo overvloedig voor de toogruiten van onze grote levensmiddelenmagazijnen ligt, in voldoende hoeveelheid te kopen. Toch klagen ze de stenen uit de grond, daar ze geen aardappelen hebben. Moet een mens in deze bittere tijden, nu we bijna allen gedrield zijn naar de letter, om eeuwig in oorlogsbloed te baden en gedrield volgens al de dwangstelsels van de nieuwe voeding, zich om zo weinig de kop breken? Ik moet u zeggen: ik ben wezenlijk op rijst en grits verlekkerd geworden. Ik ontvang suiker genoeg om deze gekookte spijzen lekker te maken.

Een geëerde dame, die mijn liefhebberij kent en ook mijn voornemen om na de oorlog de Oosterse keukenboeken te raadplegen en geregeld rijsttafel te hebben, vroeg me zopas, of ik haar grits wou overnemen, die ze niet kan eten. Is het niet zonde, een dergelijke vraag tot een eerlijk mens te richten? Ze zegde me daarbij: “We zullen herhaaldelijk de hele winter zonder aardappelen blijven en niet weten wat gereed te maken. Ik heb een zak van honderd kilo gekocht voor 75 frank.” Ik meende een slag voor mijn kop te krijgen. Ik acht en bemin de boeren en heb ze hier vaak verdedigd. Ik zal het bij gelegenheid, zo nodig, nog doen. Doch nu is er ergens toch een schelm, die weer aardappelen verduistert, die er zich 75 frank voor laat betalen, alhoewel de wetenschap leert, dat 100 kilo aardappelen maar voor drie frank voedingswaarde hebben. Nu is er een eerbare dame, die deze misdadiger steunt met haar geld en het bijna nutteloos wegwerpt. Moesten boer en dame niet alle twee achter de grendels komen? Is de boer, heel zeker een kleine, niet een schande voor heel ons akkervolk, dat thans het land voorziet met de opbrengst van zijn zware arbeid? “Ziet ge wel”, zal weer de pers

zeggen, dat “de boeren” dieven en afzetters zijn. Men moest ze ophangen.”

Ontegensprekelijk wordt de bevoorrading aan mensenvoedsel schaarser. Van 22 september af wordt het rantsoen brood tot op 280 gram verminderd. Men zegt dat er geen rijst meer zal worden bezorgd. Ik heb natuurlijk niet gezien of Engeland schuld heeft aan deze schaarste, doch veel mensen hier zeggen het. Men vraagt zich daarbij af, aangezien de bezettende overheid de verplichting heeft aangegaan, niet te roeren aan iets, wat in België tot volksvoeding moet dienen, waarom wij zo, om een aloude uitdrukking te gebruiken, “op Franse solde” worden gezet. Ik herhaal: onze magazijnen, slachterijen, pasteibakkerijen en zoveel andere handelshuizen zijn vol met allerhande fabelachtig dure eetwaren. Velen kopen nog geregeld, doch te velen hebben geen duit meer beschikbaar om te kopen. Kent iemand iets verschrikkelijkers dan een arme moeder met een halfnaakt kind, die beiden voor een rijk voorziene winkel staan en eten met de ogen? Een dergelijk toneel maakt me woedend. Ik vervloek het geringste van het oneindig vele, dat er toe bijdraagt om deze onschuldigen zo te folteren.

Wat leggen ze nochtans moed en spitsvondigheid aan de dag! Onze parkweelde van vroeger is aardappelland geworden en daarop zijn de leemten van niet gekiemde knollen benuttigd voor kolenteelt. Dat is een stuk moderne oorlogswaerde. De kleine graszoden en de steile hoogten heeft men niet kunnen dienstbaar maken, doch de volkshonger is er langs gespoekt. Kom mee met mij, naar de steilte van Jonfosse, naar het park van La Boverie, naar die van Coronmeuse, dit van Cointe, naar de hoogte van Sint-Walburgis, naar al de boorden, hoeken en kanten, waar gras vrede heeft om te groeien. Daar liggen ze op hun knieën en kruipen vooruit: mannen van dagen, versleten vrouwen, werkloze struise, nauwelijks verzorgde meisjes, jonge mannen ook al. Ze hebben een mandje, een zak, een bak, ja,

een oude reistas. Ze plukken, plukken met drift, als hongerig, het graasbaar gras en pakken het zorgvuldig in. Wie dichtbij komt, hoort het gerucht van dit plukken, als van koeien, die gulzig grazen in een malse weide. God betere het. Het zijn waarachtig mensen, die grazen met hun handen. Doch ze eten het gras niet, het is voedsel voor hun konijnen. Het kost niets. De politieagent, die vroeger ook zo'n grazer naar het zinnelozengezicht zou geweest hebben of naar de "permanence" gebracht, gaat thans eerbiedig voorbij, zo hij niet een woord van aanmoediging over heeft voor dit nieuwe soort arbeiders. Want het konijn wordt vet, wordt verkocht tegen 20 frank en meer. Intussen zijn zo honderden werklozen aan het werk en verdienen aan de konijnenkweek hun brood. Laat ons hen bewonderen, om hun vernuftig plegen, doch het konijn beklagen. Van het oorlogsveld komen heel zeker de meeste van onze jongens ongeschonden terug. Ze zullen hun ganse leven genieten van de roem en der verering der helden, doch van het ganse konijnenvolk, dat hier in de streek miljoentallig wordt opgekweekt, tot in de grootste boerderijen, blijft er nog niet zoveel over als Noah in zijn ark moet meenemen, om het ras te behouden.

Nochtans, de grootste vermenigvuldiging kan nauwelijks uitmaken hoe konijnen vermenigvuldigen. Meer stellig dan de sterren aan de hemel en de zandkorrels der aarde. Geen blijft er over. De monden hier staan hunkerend te wachten op het eerste gemest konijn, dat zich op de markt vertoont. Er zijn honderd monden voor één konijn. Zij, die dit vlees moeten verkopen, hongeren zelf. Heeft Dante aan deze hel gedacht? Deze hel voor de mensen en ook voor de konijnen? Hoe oordeelt een konijn over zijn eigen leven? Hoe is zijn wereldbeschouwing? Ik weet het niet. Het kan misschien de oorlog van de mensen begrijpen en hem verdoemen. Ik hoop, tot mijn eigen vrede, dat het geen zweem begrip heeft over de grenzeloze slachting

van de konijnen hier, opdat het toch de verbeelding van een gelukkig konijnenleven zou kunnen behouden tot onder het mes.

We hoeven geen herkauwers te worden. Zo we maar graseters konden zijn, was er geen klagend mens, waren er ook geen ongelukkige konijnen onder ons. We konden onze overgebleven parkstukken gerust ongeweid laten. Op de straten zouden we ons werpen. Ze hebben, reeds in de eerste oorlogsdagen groen gelachen, doch spoedig werden ze ernstig groen. Thans zijn er een aantal, die op jonge weilanden gelijken. Het gras is er bezig de plaveien te overspieren. Ze groenen tartend hier in Luik. In Sint-Truiden, ik heb het gezien, zijn ze reeds weken aan het worstelen, een heel vendel werklozen, om het gras van de grote markt te verslaan. Er is geen hulp aan. Achter de hielen groeit het weer groen. Wie legt me uit, waarom het gras rijker wordt, naarmate de mensen armer? Wie verklaart me, dat gras nu overal groeikracht vindt, terwijl de bevolking nauwelijks te eten heeft om het leven te houden? Zo waar, als we graseters konden worden voor de duur van de oorlog, we konden een tuier kiezen in elke van onze straten en ons zelf tuieren, zoals we dit in onze jeugd deden, op het rijke klaverland, met de koeien der vaderlijke boerderij. (Een tuier is een paaltje waaraan men een dier vastbindt zodat het kan grazen – JPDC).

Kent ge de ever? Weinig, heel zeker. Wij hebben hem thuis. Hij is in de oorlog. Hij toch mag zeggen, dat hij vecht voor de toekomst van zijn ras en van zijn gebied. Men maakt geen jacht meer op hem. Zijn volk breidt zich verbazend uit in onze bossen, zo verbazend, dat het meer dan ooit, en op ongewone tijdstippen, de engte voelt van zijn grenzen en naar wijder heenkomen moet uitzien. Onze evers zijn nooit oorlogszuchtig, - als men ze maar laat begaan. Doch hun vlees is te lekker. Men schiet ze dood. De everjacht behoort zelfs tot de edelste. Zo het voor onze jagers reeds een heldendaad is naar huis te komen met een haas, die ze na hun vruchteloze jacht hebben gekocht

op de Quai de la Batte, dan is het nog een grotere heldendaad, bij moeder de vrouw binnen te treden, fier en zegepralend met een werkelijk geschoten haas. Een ever te jagen en neer te schieten is echter een opperste adellijke uiting van mannelijk vermogen en behendigheid, een daad, die de geschiedenis boekt, zeven uren in de omgeving. Wie hier een ree of een hert onder schot krijgt en velt, behoeft het niet te zeggen. Wie een ever afmaakt, staat over zichzelf verbaasd en vraagt zich af hoe zijn nageslacht de roem van zijn daad zal kunnen waardig blijven. "Noblesse oblige".

De ever (sus sper, sus scofra), zijnde zegt men, de voorvader van ons varken, onderscheidt zich van zijn nazaat door een langwerpiger kop, grotere, uitstekende en snijdende slagstanden, kortere, rechtstaande en ietwat afgeronde oren, steviger, harder borstels, op verschillende plekken van het lijf gegroeid tussen een soort stijve, geel- of zwartachtige wol. Hij is de plompste bewoner van onze Ardense wouden, waar hij liefst zijn leger opslaat binnen de vochtige houtrijke plaatsen. Overdag blijft het beest in zijn leger. Tegen valavond doet hij eerst een wandelingetje op zijn gemak, gaat naar zijn badbak, een modderkuil bij de boord van een nabije poel, en verder op zoek naar zijn nooddrift: eikels, kastanjes, vruchten, ook wortels, die hij uit de grond wroet met zijn machtige lange snuit. Hij eet ook wel haasjes en patrijzen en haalt jonge konijnen uit de pijpen. Zijn oog is klein maar vurig. Hij heeft een woest bakkes en een diep gespleten lelijke muil. Hij kan 30 jaar oud worden. Omstreeks december leveren de beren (mannelijeveren) elkaar vreselijke gevechten, om het bezit van de wijfjes. Deze laatste dragen 119 dagen en brengen een worp van 3 tot 8 biggen op de wereld, die zij 3 tot 4 maanden lang zogen. Zes maanden oud, zijn de "marcassins" (biggen) echt lieve beestjes. Ze steken in een aardige livrei, bestaande uit waterpas lopende strepen, overhands helder- en bruinvaal, op een grond van wit vaal en bruin mengsel. Van 6 maanden tot één jaar noemt men ze "bêtes rousses"

(rosse beesten). Verder, tot 2 jaar, heten ze “bêtes de compagnie”; “ragots” tot 3 jaar; “sangliers à leurs tiers” (driejaarling), tot 4 jaar; “quartanier” (vierjaarling), tot 5 jaar. Na die ouderdom worden de slagstanden minder snijdend, meer gebogen en minder verscheurend. Dit beest noemt men “sanglier miré”. Over 9 of 10 jaar wordt de ever “vieux sanglier”, “porc entier”, “ermite”, of “solitaire” (eenzame) genoemd. De laatste benaming wordt het meest gebruikt. Kort nadat de zeug haar jongen heeft geworpen verlaat haar de beer, doch de moeder blijft enige maanden. Verschillende nesten verenigen zich dan: zeugen, marcassins en beren beneden 3 jaar. De jacht op de ever brengt haar gevaren mee. Het zeer wilde beest is sterk, geweldig, stout, verstandig. Het verlaat zijn leger enkel in het uiterste. In zijn vlucht, keert het zich meermaals om en slaat telkens een van zijn slagstanden in de hond, die het dichtst bij hem is. De ever zet het nooit op zijn snelste vlucht, dan wanneer hij opgeschrikt is door de hem nastormende blaffende honden, door het gerucht van de jacht of van de wapens. Hij is lastiger te overrompelen dan het hert. Wanneer de ever door huppelen of springen tracht te ontsnappen, is dit een bewijs dat hij af is. Uitgeput of gekwetst, plaatst hij zich tegen een boom en rijt de honden, die hem naderen het lijf open, tenzij er een van hen in slaagt hem het oor te vatten en het tussen zijn tanden te houden. “Coiffer” noemt men dit in de jachttaal. Men mag hem enkel naderen met geveld geweer en mes in de vuist. Onmiddellijk na de dood worden de ingewanden verwijderd uit het lichaam en overgelaten aan de honden.

Het vlees van de ever is fijner nog van smaak dan dat van het zwijn, en wordt nagenoeg op dezelfde wijze bereid.

Elk jaar, in de winter, vooral wanneer de sneeuw lang de aarde bedekt, komen de evers wel naar de dorpen van hun buurt en richten er schade aan. In de zomer zijn ook de veldvruchten tegen hun rooftochten niet beschermt. Dit jaar, een zeldzaamheid, vertoonden

zich ganse nesten in de omtrek van Bonnelles. Eerst een zeug met 15 biggen; 's anderendaags een hele kudde jonge evers. Men stelt vast dat de evers aangroeien gedurende de oorlog en vreest voor winterse aanvallen. Wapens heeft men echter niet.

Onze correspondent te Havre meldt, dat morgen in de Belgische Staatscourant een koninklijk besluit zal verschijnen ter regeling van de voorwaarden voor het toekennen van een onderscheiding, door de koningin, aan de vrouwen, die zich in de oorlog nuttig hebben gemaakt. Het is een medaille, ontworpen door de beeldhouwer Rousseau. Ze geeft een beeltenis van koningin Elisabeth te zien, met de jaartallen 1914-1916 en het inschrift: "Pour la patrie, l'honneur et la charité".

Donderdag 28 september 1916 – avondeditie

Belgische geïnterneerden.

In de machinefabriek van de heer Koster te Stadskanaal zijn 12 Belgische geïnterneerden tewerkgesteld.

De Belgische annexionisten.

Men schrijft ons:

Na de geheime krantjes en pamfletten is nu ook te Brussel een geheim boek verschenen: La Belgique au tournant de son histoire, 15 cm hoog op 10 breed en 440 bladzijden dik. Op het bruine omslag leest men benevens de titel het woord van koning Albert: "J'ai foi dans nos destinées; un pays qui se défend s'impose au respect de tous; ce pays ne périt pas" (Ik geloof in onze toekomst; een land dat

zich verdedigt dwingt ieders eerbied af; dat land gaat niet ten onder) en verder het jaartal 1916 met er onder: “Imprimerie nationale”.

Het werk wordt ingeleid door een voorrede, getekend E. P., waarin het bestaan der “Belgische ziel” nog eens bevestigd wordt, en als ideaal wordt beschreven een hersteld België, op zulke wijze vergroot en versterkt, dat het voortaan zichzelf zou kunnen verdedigen.

Het eigenlijke werk bestaat uit drie delen: 1) Prolégomènes – Inleiding - waarin gehandeld wordt over de Belgische geschiedenis en over de Belgische natie en die bijna geheel zijn samengesteld uit aanhalingen van Pirenne, Kurth, Counson en van de Fransman Léon Bazalgette. 2) La paix future – de toekomstige vrede - waarin de algemeen Europese en de speciaal Belgische vredesmogelijkheden en noodzakelijke vredesvoorwaarden worden besproken, en eindelijk 3) La Belgique au tournant de son histoire – België op het keerpunt van zijn geschiedenis – dat over de toekomst van het koninkrijk handelt.

Het hele boek verschilt niet alleen in omvang van andere geheime uitgaven, het is ook, in tegenstelling met deze, over het algemeen in een zeer ernstige en zakelijke toon gehouden en goed gedocumenteerd. Het volgt de tradities van Brialmont, Pirenne en Banning, van wie ook zeer veel geciteerd wordt. Het is streng Belgisch en de auteurs ervan laten zich kennen als nationalist, die ook van geen al te nauwe banden met de Entente willen horen. Het is vol bewondering voor Engeland, waarvan veel voor België verwacht wordt, maar betrekkelijk koel tegenover Frankrijk, waarin men, in geval van grote machtsuitbreiding, opnieuw een vijand van België zou moeten zien.

Het hele werk, waarvan de auteurs stellig uit de kringen van de “Expansion Belge” en “Ligue de la défense nationale” komen – er

worden te Brussel namen genoemd, die ik om begrijpelijke redenen hier niet kan herhalen – mag beschouwd worden als het in die kringen geldende Belgische programma in geval van een overwinning van de Entente.

Van rechten der neutralen bij het vredesherstel, mag er volgens de schrijvers van *La Belgique au tournant de son histoire* geen sprake zijn. Alleen de volkeren die in de oorlog grote offers gebracht hebben, zullen rechten kunnen laten gelden en over de neutralen wordt zelfs met zekere minachting gesproken: “La crainte semble être leur guide le plus sur et l’intérêt pécuniaire leur plus cher mobile” – de vrees schijnt hun veiligste gids en het geldelijk belang hun dierbaarste drijfveer.

Herstel der Belgische neutraliteit wordt absoluut verworpen: België moet op zichzelf een mogendheid worden, doch daartoe dienen zijn grenzen verlegd. Met instemming wordt dan een gedeelte uit een geheim rapport van Banning aan Leopold II aangehaald (later gepubliceerd door Ern. Gossart in *La Belgique au point de vue militaire et international – Bruxelles 1901*): “Al wie een politieke blik heeft in Europa moet tegenwoordig wel erkennen dat de grenzen van het onafhankelijke België slecht getrokken zijn. Het verdrag van de XXIV artikelen (1839) is een werk vol bijgedachten, waaruit nu eens onwetendheid en gemis aan vertrouwen om de hoek komen, dan weer vijandigheid en eerzuchtige verwachtingen. Het land is aan de drie zijden van de driehoek, die het vormt, volkomen open en heeft nergens natuurlijke of militaire grenzen.”

Om aan die toestand een einde te stellen worden nu de volgende eisen gesteld:

1. Het Rijnland.
2. Luxemburg

3. Frankrijk moet ons, zo mogelijk, wanneer het zich voldoende naar het oosten heeft kunnen uitbreiden, een natuurlijke grens laten bezetten. “De Aa verlengd door een reeks kanalen; de steden Duinkerken, Rijsel, Valenciennes, Douai met omliggende landen, alsook Givet en Fumay. De Maas en de Semois moeten dan verder over enige kilometers de nieuwe Frans-Belgische grens vormen”.

Dat zijn immers allemaal eeuwen lang Belgische landen geweest en zonder de heldenmoed van de Belgen van 1914 zou Parijs sinds lang in Duitse handen zijn.

4. Veranderingen aan de Hollands-Belgische grens.

Over het Hollands-Belgische vraagstuk wordt in het hele boek telkens opnieuw gehandeld, en een lang hoofdstuk van 80 bladzijden is er in het bijzonder aan gewijd. De auteurs hebben Holland (le Pays-Bas, zoals zij het heten) allerlei te verwijten: gemis aan moed en durf in zijn oordeel over Duitsland, ondermijning van de openbare mening in België, uitvoer naar Duitsland, sympathie voor René de Clercq en vooral de machtspositie op de Maas en op de Schelde. Hier wordt weer het geheime rapport van Banning aangehaald:

“België’s lot is ten nauwste verbonden aan het bezit en de vrije beschikking over de twee stromen, die door het land lopen. De Schelde is een handelsstroom; onze economische toekomst is slechts verzekerd, wanneer wij mede-soevereiniteit over de stroom krijgen tot aan de zee, te weten wanneer wij Zeeuws-Vlaanderen bezitten. De Maas is een politieke en militaire linie, waarvan de bezetting van Dinant tot benedenstrooms Maastricht de wezenlijke voorwaarde van onze onafhankelijkheid is. Het is het historische vraagstuk van Limburg en zelfs van Luxemburg. Want wanneer Luxemburg in handen van Frankrijk of Duitsland mocht komen, dan zou ons weldra de rechter Maasoever ontvallen.”

De tegenstelling tussen de huidige Belgische en Hollandse belangen wordt dus sterk naar voren gebracht. Toch blijft het tevens een Belgisch belang – wordt dan verder geredeneerd – dat de noordergrens van het rijk niet door een al te zwakke staat gedekt zou blijven en daarom zal aan Holland zekere vergoeding in Oost-Friesland moeten worden toegekend. Wat België daarentegen van Holland moet verkrijgen, volgens de auteurs van het besproken boek, wordt als volgt aangegeven:

1. Zeeuws-Vlaanderen;
2. Walcheren, Zuid-Beveland en het oude markgraafschap Bergen op Zoom;
3. Een strook land tussen Baarle-Hertog en de huidige Belgische grens, zodat de genoemde gemeente niet langer een enclave in Hollands grondgebied zou vormen.

Limburg (“het zogenaamd Hollands Limburg”) met Maastricht en Roermond en al het grondgebied, dat ligt tussen de tegenwoordige grens en de spoorweg Roermond-Antwerpen, aangezien deze lijn Belgisch is.”

Het hoofdstuk over Holland eindigt dan met het volgende beeld:

“De tijd schijnt niet voorbij te zijn, waarop België kan zeggen: Hollands zusje, neem mijn hand, en Holland, met zachtheid aanziende wie het zo aanspreekt, van zijn kant een eerlijke hand uitsteekt, België naar zich toetrekt ... en het verleden vergeet.”

Plannen als de hierboven aangehaalde schijnen stellig erg fantastisch. Doch men moet bedenken, dat er op het westelijke front dingen zouden kunnen gebeuren, die hun grote waarschijnlijkheid verlenen. Daarom is het goed, dat Holland op

de hoogte blijft van wat het Belgische nationalisme voortbrengt.

Naar men ons meldt, zijn woensdagavond tussen 8 en 9 uur 15 Franse en Engelse vliegtuigen boven Brussel geweest en zijn verscheidene burgerhuisjes ingestort. Men spreekt van 22 doden en 30 gewonden, meest vrouwen en kinderen. Militaire schade is er niet aangericht.